

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr.

64

Fylke: Nord Trøndelag

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Frossa

Emne: Død og begravelse

Bygdelag: Frossa

Oppskr. av: Hans Vold

Gard: Saltbuvolden

(adresse): Frossa

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Dødsvarer:

- Spnr. 1 - 9 - gjelder ukjendte forhold.
10. Ja, de gjorde men og sjølsagt helst hvis den syke bad om det.
- 11 - altså ønsket madvoren.
- 12 Ja, nære slektninger.
13. Det gjorde han sjelden, - unntakelsesvis hvis den døde ba om et eller annet han ønsket skulde gjøres etter døden.
14. Unntakelsesvis sa folk: han (hun) ha flotta - ha somna, - ha slakna, - ha starva av - var et uttrykk fra en sjøbygd engang - men ikke brukt på Frossa
- 15 I slike høve var det aldri så travelt at folk ikke tok sig tid til å vente til man var sikker. Ellst sa folk: han ga opp anna.
- 16 Har aldri hørt om tilfelle: skinnod.
- 17 Lukket øinene, men mynt på ei lobbet - ukjent
18. La en salmebok under haken og bandt underhaken opp med et bånd - de minnes jey.
19. Ja - især de nærmeste slektninger.
- 20 Det var helst en fra huset. Til bemann til begravelsen var det helst en spesialist, - bemann og kjøgemester i en person.

21. Det har jeg aldri hørt snak om.
22. Ja, åpnet vinduet å luftet godt ut; men det mer som du er nevnt var ukjent. især da: stause klokke.
23. Noen bestemte tid var det ikke; men når liket var kaldt og stift blev det luftet ut av sengen og lagt på et "likbord"
24. "Lagt på halm" - minnes ikke det uttrykk
25. "Ligge på likstrå" - var almindelig uttrykk. Dette fører tanken tilbake til en tid da liket lagdes på halm eller høy.
27. Den blev helst brent så snart som mulig
28. Nei arbeidsklode når de var brukbare blev ikke ødelagt.
29. Kan ikke stille mellom likstrå og senghalm
30. På mest man fikk biste og svamp.
31. Det var naboer og folk som hørte slekten til.
32. Noen særskilt drakt krevedes ikke, men de måtte helst være i forholdsvis mørke klader; - ikke i klader med skrikende farger.
- Spm 33 - 36 - Svar: ja på alle spm.
- 37 - Likvotue som medesim? - helt ukjent.
- Likkler:
38. Likkspis var nærmest nevnt på likklodene det.
39. Vet ikke annen navn end likspis.
40. Likkler er det eneste jeg kjenner; det var det lakem som lagdes utover liket i kirken.
- 41 og 42 - Ukjent.
42. Nei
43. Det vet jeg litt om. Bruden skulde sjøl sy sjorden til brudgommen og siden sparte hun den mest mulig, så den siden også kunde brukes til licksjorte. Også bruderskeren skulde spres i samme åiemed for bruden.

44. ~~Nei~~

44. Før bomuld kom var det sjaldagt bare lin

45. Nei

46. Ja strømper, men ikke sko.

47. De gamle kvinder, som brukte sorte silke-hier på hodet blev pyntet med dem - også med kvile strømmulde på som utohyret var da den tid de stod brar.

48. Det var kanskje lidt forskjel på eldre og yngre kvinder. Minnes at unge ugifte kvinder blev pyntet med myrdekrans - skulde være deres brudekrans.

49. Nei det minnes jeg ikke noget om

50. Kan hende enkelte ganger. Det var da ikke lik ens alltid og allesteds.

51. Kring 30 år siden.

52. Fordi lirkvæp blir no bestandskjapt, men av sjetting. I krigstiden kanskje brukte man papir.

53. Ja, de kalles "svæp"

54. Ukjent; har aldri hørt snak om dette.

55. Ukjent.

56. Ukjent.

57. Mynden over øyet ukjent - derfor fell svar bort.

58. Har hørt om en smikker, som i senere år drev forritning med å arbeide likbister. Han hadde sin egen bisle fordi stående på møblaplet i mange år. Før den kom til bruk. En annen gammel en vet jeg om, at han også hadde risset sig med likblæder i tillegg til bisten.

59. I gamle tider kanskje - da trevægler til alt, men ikke i den senere tid.

60. Strapper eller hanker av faug var det alltid, tre på hver side av bisten - for 6 bærere.

61. I eldre tider blev bisten arbeidet av en almindelig smikker eller "trehendt" kar, men senere spesi- alister der som i andre fag.

62. Kisten var allit sort først jeg minnes, men ved hjælp av klister sammestodd. Var vist en klisterfarge - ikke oljefarge
- 63 Ca. 30 år siden.
64. Ukjent. Har aldri hørt snak om den ting.
- 65 Helst bare hovelespon
66. Tuten var fylt med hovelespon eller andet humleblad i den er ukjent.
67. Nå kjøpes kisten ferdig fra spesialforetning.
- 68 Ukjent her at at den døde skulde ha med sig løse gjenstander i kisten. bare en salmebok under haken.
69. Ukjent.
- 70 Vet ikke om anden pynt end den, i senere tid: bar og blomsterkranser - i massevis.
- 71 Ukjent
- 72 Ukjent
- 73 Ukjent. Trua på at døde går igjen - død lenge siden
- 74 Lerskill andagt når liket legges i kiste - ukjent
- 75 Ukjent mv. Jeg har hørt fortalt om våkenatter der en var død. Vet at slike våkenatter holdes så sent som ca 1990. Slike våkenatter var vist kjent over hele landet, men de hadde utartet til ville drikke og danselag - har jeg lest om.
- 76 Der de var like med hus stod kisten ofte på låven eller i et andet hus. I den varme sommertid på et kjølig sted.
- 77 Litt bleu de pyntet også på dette sted.
- 78 Ja. - da. kanskje, pyntet opp mest med bar.
79. Dette kan jeg ikke forklare. men det var vel en enkelt ting å sette opp en barhytte; framles ikke arkitekt.
- 80 Ja. en barhytte satte opp bare om sommeren
- 81 Ja. -
- 82 Det vet jeg ikke om, men truli skulde det de.
- 83 Når gjestene kom var kisten open. Gjestene vilde gjerne se hende (han) som lik.

83. Fortsat.

men låpet lagdes snart på, så arbeidet med å legge på blomster og kranse kunde take til. Dette var i den senere tid et stort arbeide. Over ansiktet var det lagt en ansiktsklut før kisten blev lukket.

84. Noget bestemt form eller forme vet jeg ikke om.

85. Ekstra navn kjendes ikke. Salvet er noget som legges på bordet.

86. De var vist mer av denne "sjåing" i eldre tid.

87. Nei

88. Fell bort Sorg.

89. Det var naturlig; mest naturlig stille i sørgetiden

90. Kommer ikke på noget særskilt.

91. Begrepet "sørgetid" kjendes godt, men avmålt til bestemt lengde, eller arbeidsoppgaver: ukjent.

92. Skik var det at man holdt sig stille og ikke med i lystige lag i sørgetiden

93. Førstilt sørgedrakt var det ikke; men helst kledd i mørke klær - ikke skrikende farger.

94. Ekstra sørgedrakt for enke er ukjent.

95. Minnes ikke å ha hørt noget om den ting.

96. Dette er helt ukjent.

97. Ukjent.

Synge ut liket.

98. Helst på en almindelig ukedag.

99. "Begravelse - Gravøl er like kjend.

100. I heimen, før liket kjøres til kirkegården, blev liket først "sunget ut" inde i hus når det var styggveir, men ute på tårnet om sommeren i godt vær.

I eldre tider var det blotteren eller en løre, eller også en anden med god sangstemme. De fleste av disse holdt også en fri tale, eller laste et skriftsted.

Presten var da bare i de mest velstilte heimer.

Jordspåkæstelsen blev da holdt første prokundsøndag eller. Da brak kirkegårdsgraveren opp en bra tykk

- ^{på} som stod ned til kistelåsets hodeende. Så kastede presten de 3 skuffer jord slik at den smit-
drede jord falt ned gjennom åpningen til kisten.
101. Nei. det gikk ikke an da.
102. Ikke plass til ekklode, bare krona og blomster da,
103. Ikke alltid. Var det ~~var det~~ to lys. ^{to} et på hver side av hodeenden.
104. Vet ikke om nogen sjelva der.
105. Når kisten bæres ut var det to som fulgte med med lysene til kisten var sat på likvognen.
106. Minnes ikke det så vel. Dette med lysene var ellers gået av mode så tidlig - at jeg ikke minnes stort.
107. Kan intet svare.
108. Vort slukt og båret inn.
109. Den skikk var gået av bruk lenge før jeg var født.
110. Jeg vil gjerne fortelle, men jeg kommer ikke på alt med det samme. Skulde jeg siden kunne på noget - kan jeg ikke da sende det siden
111. For ca 150 år siden.
112. Nei det minnes ingen.
113. Fra ikke det.
114. No er det almindelig at presten møter i heimen og holder tale.
115. Dagssette eller årssette dette kan jeg ikke, men det har lenge no vært almindelig.
116. Da var det en lærer eller en anden med god sangstemme som sang. I Frosta nyttedes kirke-
gårdsgraveren en tid i 1850-årene til dette. Han hadde god sangstemme og klokkeren, som den tid var slukt opphat på andet vis, hadde skrevet opp en passende tale som han hadde lært ideoat - den nyttet han.
117. Ukjendt
118. Fell nok
119. Som regel de 6 som var tinget til berere.

120. Ja, dem skulde være fri - det var en hvidt regel den tit.
121. No er det sønner og nærmeste slektninger som er bære - den skikk er kommet fra byene.
122. Ja - med fotenden først.
123. Ukjent her.
124. Likdøren er helt ukjent her.
125. Ikke hele veien, men et stykke vei fra gardplassen. No er det skikk at heimer gravferden kjøres forbi viser oppmerksomhet ved barstring et skippe net.
126. Nei.
127. Ukjent
128. Det kan jeg ikke minnes.
129. Møsten alle menn og kvinner fulgte med til kirke.
130. Kvinner har aldri fulgt med.
131. Nei det er ingen ny oppfatning.
132. Viser her til svar: 125.
133. De var like brukt, Minnes bare en gang, - det var da satt opp en orepost over inngangen til kirkegården, men det var nærmeste slekt som det gjorde.
134. Ikke vanlig at naboe heiser flag dødsdagen. Bare i heimen da; men begravelsesdagen er flag opppe alle steder langs veien til kirkegården.
135. Mest vanlig alle som har flag langs veien til kirken.
136. Nei den skikk "til tops" når jordfæstelsen er over er like brukt.
137. Kan intet svare.
138. Viser til svar under spør 136.
139. Helt ukjent.
140. Er det når likfølget kommer fra kirke det mener på? Følget da blev mottatt av kjøpmesteren med et "velkommen fra kirke"!
- 141 - 144. Ukjent - vet ikke noget å svare.
145. Litvognen? Om sommeren en almindelig langvogn, om vinteren langslæde; blev pyntet lidt med grønt bær - No er det litvogn.

- 146 - Vet ikke, kanskje helst ikke røt best.
- 147 Vet ikke, men naturlig nok, især når det
 let til den tid fallet kunde ventes.
- 148 Ja, kjøre langsomt skulde man. Kjøre lte
 i trea forbød sig själ.
149. På heimveien bjørte man fortie især da huiss
 heimen lå langt fra kirke.
150. Helst en nabo. Var det husmann, som var død
 var det som regel gædvesten som bjørte.
- 151 Ja som regel. Var det lang vei kunde kjøreren finne
 en plass at stå på eller sitte ved siden av kisten.
- 152 Nei.
- 153 Spm: gjelder helt ukjendte forhold.
- 154 Overstrå.
155. Ukjent.
 På kirgegården.
156. De var bærerne som tok kisten av vognen
 med de samme de skulde gå bort til graven.
- 157 Noen ekstra bære var det ikke; men redskaper
 forøvrigt hørte kirken d.v. si kominen til
- 158 - fell nok.
- 159 Bærerne.
- 160 Likhesten satte man fast utenfor kirkegården.
- 161 Ja for - ikke no. No klør han sig i kirken og
 og kommer å gåe foran kisten sammen med klokkeren.
- 162 Ukjent
163. Nei, men unntakelsesvis for huiss personer det
 gjøres mere orl for - eksp. gamle ordførere.
164. Nei. Først når kisten er sat ned i graven
 kommer sangen - allest klokkeren av og til
 og på sangkor.
165. Spm. gjelder helt ukjendte forhold
- 166 - Ringes nær kisten bæres til graven og når
 presten er fordi med tale sang og
 jordpåkastelse.

167. Har alltid vart fast grena her.
- 168 Alle disse nemningene er ikkjendte.
- 169 Fell vok.
- 170 Fell vok.
- 171 Fell vok.
172. Der tror jeg kirkens autoritetens beset kan svare
- 173 Ja - sjå svar.
- 174 Det var ikke sori my' stoll i eldre tider
dem som lå mert kirken stolle kanskje litt
- 175 No steller de fleste sine kjøres grave litt isse
til julehelgen og andre kirkelige høgtider.
også juletre brukes.
- Særlige tilfeller:
- 176 Nei da. Likkloster fikk de kanskje på, men i eldre
tid blev de satt ned i nordvestre hjørne av kirke=
garden sammen med andre slike. Er fortalt at
det i gammel tid var skikk at kisten settes halvt
under kirkegårds-muren - bare i halvt innviet
jord.
177. Ukjent.
- 178 Ukjent.
179. I nordvestre hjørne
- 180 Blev gravlagt på vanlig vis.
Minnes fra kirkegården ca 1880. En aglet bonde
hadde mistet flere barn - smittsom sykdom - Over alle
lå en malt plate med navn. På en stot: Du fikk
ei navn på denne jord, du først blev nevnt i
himmelkor - haletija.
- 181 Var det høve til det. la folk slitt ned i kiste sammen
med en da død. Men jeg har og hørt at folk
kunne finde slike fostre innsat i eller under kirkemuren
- Gravøl.
182. Begravelse - Gravøl ukjent i degli tale.
183. Helst en almindelig brukt kjøremester - beimann.
- 184 - Nei.

185. Nei ingen ekstra drakt og stav helt upjensd
186. Han skulde helst ikke sette sig for han hadde
lest bemandbännes, som var meget höitidelig.
187. Minnes ikke
- 188 ~ Ja.
189. Pende bedekort er no kommet på møte
190. I eldre tider varke graväl lik nes som brudrup
ofte i flere dager.
191. Det var et hovetmältid, när folk kom fra birke.
var älsit to retter - en kjødrett (sodd) og en fisk-
rett, dertil sagogryn suppe med røiner og svesker.
Sam decent sendes ost og gamle - flatbröt og smör
var set på bordet. Ja, så forsynde man sig av alh.
Dertil sendtes ölkrusen omkring og alle drak.
Ogsä en dram akervit til fisken var lenge fast
regel. Men så var det kaffeboet og smör og bröt =
bord när folk kom og om kvelden. smör = brötboet
helst med te til. Men de var ogsä et almän-
delig kaffeboet mellem middag og kvell.
192. Vet ikke
193. Det kjender jeg heller ikke til.
194. Ja
195. Nei det var ingen plikt
196. Ja - av og til sendt dagen for
197. Den som skulde i laget hadde senninger med,
198. men var det en datter eller søn, som kom med
senningerne fikk hun själsakt fraktering,
199. Det vet jeg lite om.
200. Hele og halve senninger vet jeg ikke om.
201. Det höres svært for os nu när vi höres om
de mange dages brudrupp og begravelse. Men eldre
tids forhold forklarer lidt om det for os. Samferds-
midler var andledes. Tillauds var det sleibrette veser.
Ailejös den opne bät. Så var det ikke lett for dem
som hadde heim i andre bygder ä gjöre färer.

når de hadde bus og heim å reise, ^{truff} ~~hendt~~ det da at det blev brullup eller gravøl i heimen var det naturli å vere en to-tre dager så man fikk tid til å hilse på gamle kjenninger. No er formene sublere, men så fester vi så myt' affere.

202. Maltøl var lange i bruk, men like tid ca/1880 var brandevin også brukt i begravelses likesåvel som i bryllup.

203. At bruk av alkohol og heimebrygget öl har holdt sig longer ved gravøl end ved andre gjestebat vel jeg ikke.

204. Nei ikke avløst. Endno har som regel folk en kake med, men også kraus.

205. Åa degsett eller årsett dette er irå, Men for 70 år siden var det mindre ut ma.

206. Ja, men mest av bar eller lyng.

207. Ja.

208. Nei. Krauser fra nærmeste slekt eller fra lag eller komimestyre m.f. blir ofte lagt på i heimen, med tak ved en eller anden.

209. Når kirkegårdsgravneren blir bedt om det, tar han krauserne av og legger dem siden på gravnen når den er skuflet igjen.

210. Mat og drikke no som før, men sløt med alkohol.

211. Nei. Det er ikke hold på bygden.

212. Det er ikke mange år siden den skiftet kom. Jeg vet ikke noget bestemt år å peke på.